

II.
C. 20770.
e. 69.

Handwritten scribble

12m 20770. II. C. e. 2

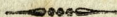
KRATEK PODŮK

SVILOPRÉJKE ALI SHIDNE GOSENIZE

IN

MURVE

PRAV IN S' VELIKIM PRIDAM REDITI.

IS NEMSHKIGA PRESTAVIL

A. P.

DESETOŠOLEZ.

NA SVETLOBO DALA ZE S. KRALJ. KMETIJSKA
DRUSHBA NA KRAJNSKIM.

V' LJUBLJANI,

NATIŠNIL SHLAHTEN KLEINMAYR.

1841.

REVERSE SIDE

REVERSE SIDE

12

REVERSE SIDE

REVERSE SIDE

REVERSE SIDE

REVERSE SIDE

REVERSE SIDE

REVERSE SIDE

REVERSE SIDE

REVERSE SIDE

1N=03007068

PREDGOVOR.

Ako se pomisli, koliko denarja se sa nakupljeno svilo ali shido v' ptuje deshele rasnese, in ako se velik dobizhek prevdari, ki se f' svilno rejo v' petih ali shestih tednih perdobí, se lahko previdi, kakó koristno in tudi perjetno je to opravilo.

De se pa vsakteri tega preprizha, ima vediti, de to delo sledenj zhlovek, in ne le shenske, ampak tudi otrôzi in slabôtni, sa druge dela nesmóshni ljudjé lahko opravljajo; dalje naj pa tudi pomisli, de se od ene same dobre murve frednje velikosti, ki 150 funtov perja sredi, 3000 svilopréjk ali shidnih goséniz preshiví, in de se od njih okoli 10 funtov meshízhev (Coccons) samore dobiti. En funt lepih meshízhev se pa vezhi del po 40 krajzarjev prodá; torej ena sama murva 6 goljdinarjev in 40 krajzarjev vershe, kolikor

si gotovo od nobeniga drusiga drevesa vsako leto néfi v' stani perdobiti.

Ker je tedaj svilna reja takó koristna, in toliko dobizhka pernese, je pa tudi nauka treba, kakó se ima to delo opravljati, ker to fizer dobro ne tekne, kakor zhe se vse po pravim ravnili storí. Satorej najdesih v' teh bukvizah kratek nauk popisan, kakó imasih f' svilopréjkami in murvami ravnati; in zhe bosih vse takó le storil, ti bo tvoje, desih zlò nizh teshavno delo obilno povernjeno.

OD REJE SVILOPRÉJK.

A. Od perpravniga kraja.

Kdor f' svilno ali shidno rejo ne mara velizih kupzhij imeti, mu ni treba v' to nizh posebnih hramov in narédb. Lahko jo shené, deklizhi, otrôzi, ali pa póstarni sa delo she nesmóshni ljudjé v' navadnih stanizah sraven drusih opravil ofkerbljujejo. Tode staniza, ki se ima v' to sbrati, mora biti smiraj fuha, torej nikoli ne mozhérna, ne smé biti na prevelizim mrasi, pa tudi ne na preveliki vrozhini. Svilo-préjke ali shidne gofenize ljubijo obilno svitlobo in zhift srak ali ljuft, satorej naj bo staniza svitla in visoka. Sa njeno hlapnost (*Luftigkeit*) se pa fkerbí, zhe se okna le ob lepim vremeni po dnevi odpró, nikoli pa ne ob véternim in mokrotnim. Tudi dushki, ki se sgorej per oknih in na tléh per durih naredé, temu dobro flushijo, ker se spodnje luknje vnanjiga sraka navsamejo in frednji fকাশeni srak fkosi luknje spu-fhajo. Shtevilo dushkov se pa mora prostoru stanize permériti. Ker pa svilopréjke slò hlapé

(*ausdünsten*), naj jih ne bo prevezh v' eni stanizi, ampak naj se po permeri svilne reje v' dvě ali vezh staníz rasdelé, de sapa zhistéjshi ostane. Jutrenja stran je nar bolji sa stanize; nar slabshi je pa séverna stran, ker vseskosi premersla ostane.

B. Od potrebne perprave k' svilni reji.

Ker ima pravshna toplota veliko mozh v' rejo goséniz in v' prid in tenkoto svile ali shide, mora v' stanizi v' svilno rejo naménjeni pezh biti, pa ne shelesna, de se potrebna toplota smiraj obváruje. Tode se v' pézhi nikoli ne smé f' hraftovimi drevmí ali pa f' fushkam (*Torf*) kuriti.

Nagla premenítev toplote je zhervizhem vselej kvarna ali shkodljiva. Sploh mras sviloprejkam ni nevarin, le njih rejo mudí, in svilno robo, ki je v' gosénizhjih shilizah, sláfti kadar se she godé, sgoftí. V' hrambi Monáshke kmetijfke drushbe na Parfkim ni nikoli nizh pezhí. V' hrami Grajfhke bolnifhnize na Shtajerskim se f' kurjavo v' pézhi ravno tolikshna toplota naredí, kakorshna po snani fkušhjni do-bri reji svilopréjk nar bolj tekne.

Sa tega voljo je koriftno, de je v' isbi, kí je v' svilno rejo namenjena, topломér (*Thermometer*) obéshen, de na tanko kashe gorkoto.

V' to odlozheni toploméri se dobé per bratih Rospini v' Gradzi po 24 do 36 krajzarjev. — Zherte, po kterih se vidi, kakšna toplota je na tistim kraji, se stopnje imenujejo.

D. Od praviga zhafa k' perzhetku svilne reje.

Kar sazhetek svilne reje tizhe, ali dôbo (*Zeitpunct*), kdaj se ima salega is hladne f-hrambe vseti in v' sgor imenovane isbe prenesti, se mora gledati, de so murvine peréza po velikosti she krajzarju enake; ker to pervo mehko pérjizhe je sléshenim sviloprejkam takó rekozh materno mleko.

Srak mora she biti na 14. stopnji toplote. Zhaf perprave k' isvalitju je v' gorkéjshih krajih Shtajerskiga okoli pôli meza vélikiga travna. Per fkušnji v' Grajski bolnišnici lansko pómlad, ob prelepim vremeni, ki je murve práv sgodej oselenilo, je bila salega sviloprejk she h' konzu maliga travna k' isvalitju godna.

Prevelika gorkota in vlashnost je sviloprejkam slò soperna. Pervi ubranish, zhe dufhke odprésh. Drugo pak f' kurjavo odpravish. Ali je tolika vlaga v' isbi, de zhervizhem fhkoduje, ali ne, se nar loshe sposná, ako se debele foli na okróshnik ali talar potrese, in na miso po-

stavi. Zhe sol mokra postane, pomeni veliko škodljivo mokrotnost hlapú.

Reja sviloprejk se fizer na vsaki misi, omari i. t. d. lahko ofkerbljuje; kdor ima pa veliko fhtevelo zhervizhev, mu v' to polize, ki so na Lafhkim v' navadi, in tudi v' Grajskhki bolnifhnizi narejene, práv dobro flushijo, na ktere se ob isbnih stenah v' fhtirih, dva zhevlja vsaksebi druga nad drugo perterjenih verftah, is fkdél narejene, s' mehkim lesam vdellane, 6 zhevljev dolge in 2 zhevlja fhiroke deske takó postavijo, de se slednja deska lahko vsdigne, in na veliko miso v' fredi stanize postavljeno poloshi, na kateri v' Grajskhki bolnifhnizi perletne in bolehe ne ofébe ali perfhone, ki na klopéh okoli mise fedé, gosenizhize pitajo in zhédijo.

E. Od salege, od isléshe sviloprejk.

Salega sviloprejk se mora po simi do tiftiga zhafa, ko se imajo gosenize isvaliti, na hladnim in fuhim kraji f-hraniti, de se popréj ne vplodé (ali sleshejo), kakor imajo murve potrebno perje, ker bi fizer savoljo pomanjkanja shivesha, v' veliko fhkodo rejníkov, gotovo poginiti mogle.

Per f-hranjenji salege se mora fhe fkerbeti, de misfi do njé ne pridejo, katerim je posebna fladzhiza.

Predin se gosenizhize sleshejo, so jajzhiza

five, ktere so pa bele, is tistih so se pak zher-
vizhi she vplodili.

Isvalitje se nar loshe sgodí, zhe se papirni
listi, na kterih je salega, na late poloshé, de
toplota tudi od spodej jajzhiza greje. De se
vplojenje bolj spefhí, se mora gorkota vsak
dan od 14. do 20. ftopnje narafhati. Zhe se ta-
kó ravná, se zhervizhi po navadi v' 10 ali 11
dneh isvalé, in fizer vezhi del sjutrej. Koristno
je tudi, de se ob tem zhafi jajzhiza enkrat ali
dvakrat na dan s' peresam premeshajó. Kadar
beléti sazhnó, je fledenj zhervizh she ispo-
dóbljen. Po tem se vejize s' murvinim perjem
okoli poloshé; gosfenizhize bersht na -nje slese-
jo, in se s' njimi vréd na vezhih, po vsih stran-
néh dva persta visoko savihanih, papirnih listih
na tisti kraj prenesó, ki je k' daljni reji odlo-
zhen. Ako je srak pretopel in suh, naj se fkle-
da s' vodó nalita na miso postavi, de se srak
is- hladí in isvalitje spefhí.

Ker se gosfenize le pozhasi leshejo, in ker
je téknofti svilne reje koristno, de vsak zher-
vizh enake starofti tudi enak shivesh dobí, naj
zhervizhi, ki so se eniga dné islegli, vkupej
ostanejo. Enaka staroft in velikost zhervizhev
se tudi lahko perfili, zhe se prvi isvaljénzi menj,
posnéji pa bolj pitajo, ali pa zhe se pervénzi
v' manji toploto denejo, kòt posnizhi.

Sdravje goséniz se pokashe, zhe néso ne

rudezhe, ne zherne, ampak koštanjeve barve. Práv dobro je, nekaj jajzhiz na merslim kraji f-hraniti, de se s' njimi, zhe se nastavljena sa-lega pokvári, nova fkušhnja naredí.

F. Od sviloprejk v' njih rasnih starostih.

Sviloprejke, predin se sapredejo, po navadi petkrat odreveníjo, která oterpnošt se spanje imenuje, in po tem, ko se olevé, novo shivljenje ali starost nastopijo. Po storjeni fkušhnji prva starost 5, druga 4, tretja 6, zheterta 7, peta 10 in zelo shivljenje sviloprejk 32 dni terpi. Krajshi ali dalji zhaš do sapréje se pak ravná po dobri klaji in rezheni toploti. V' Grajški bolnišhnizi, kjer se smirej potrebna toplota ohrani in gošenizam dovolj pizhe da, se jih je nar vezh v' 30, in veliko she v' 28 dneh sapredlo. V' nekterih krajih je pa do sapréje tudi 40 do 42 dni treba.

Spanje ali levénje v' navadi dva ali tri dni terpi. Po raslozhki starosti se ima per svilni reji na téle rezhí gledati: *a.* Na pitanje, *b.* na zhejo leshíh in hlapú, *d.* na potrebni prostor, in *e.* na primérjeno toplotu.

G. Od pitanja.

Perje belih murv je sviloprejkam nar tézhnishi klaja, in serzu enako nasóbzhano perje je

bolji od tistiga, ki je terfovimm listju (*Weinlaub*) podobno.

Sa en lot jajzhiz ali okoli 20,000 zhervizhev je po skufhnjah Monafhke kmetíjke drushbe

v' prvi starosti 5 funtov

„ drugi „ 15 „

„ tretji „ 46 „

„ zheterti „ 139 „

„ peti „ 795 „

fkupej 10 zentov perja

treba. Ofemnajst- ali dvajsetlétnih dobrih murv slednja da en ali poldrugi zent perja; torej je 20,000 zhervizhem 8 do 10 drevéf treba.

Po ti permeri flehern rejnik potrebo perja sa gotovo fhtevilo fviloprejk, in koliko jih je v' stani od svojiga! drevja rediti, lahko sam prevdari.

Povedana mera listja je pa le takrat sadofna, zhe se per pitanji potrebna natankost in gospodarítev spolnuje, ktere je posebno tam trebà, kjer murv ni v' obilnosti.

Perje mora biti sdravo, zhverfto ali frifhno in fuho, in, predin se gofenizam v' shivesh da, od grude in nefnage ozhéjeno, in zhe je mokrotno, se ima otréti.

V' pervih starostih! se mora perje 7 ali 8 ur, po tem ko je s' drevesa vseto in v' fekávnizi na

drobno sresano, kar se ima pa vselej pred pitanjem sgoditi, zhervizhem v' shivesh dati. Dobro je, perje tudi v' drugi, tretji in zheterti starosti sresati, tode resanje perja ni ravno potrebno, le k' perhranitvi pizhe perpomore, ker gosenize sresano perje loshe shró in vse fnedó, in se takó prevezh perja, kar bi se ga fizer posufhilo, ne pokonzhá. V' sadnjih starostih pa perje she en dan ali dva dneva préj naberi, in na hladnim kraji, postavim v' kléti ali keldri, f-hrani, de zhversto ostane.

Prejshno nabiranje in permerjeno f-hranjenje perja ima ta prid, de je rejnik ob zhafi deshevja f' fuhim listjem dobro saloshèn, ali pa de vsaj mokro perje préj utegne posufhiti. Nabiranje sdátne saloge perja slásti v' poslednji tarosti fviloprejk, ali pa ob smerslini, kadar slò shró, veliko veljá. Zhe ne utegnesh, po deshji vfaki list posebej otréti, pa mokro perje na veliko rjuho isfúj in vezhkrat premézhi, de se nepotrebne vlage platno navsame in perje posufhí.

H. Od zhéje leshísh in sraka.

Zheja leshísh, to je hrambiz, kjer fé zhervizhi pitajo, in isbniga hlapú naj se vselej po nastopi goféniz v' novo starost sgodí; v' sadnji starosti pak se mora tudi zheterti in peti dan, in

sploh tolikrat ponoviti, kolikorkrat se veliko blata ali suhiga listja dobí in se hud hlap zhutí.

Leshifha se ozhedijo, zhe se zhervizhi v' pervih starostih na véjizah, v' poslednjih dveh starostih, kadar she prezej odrattejo, pa f' perstmi, samóde se stífkati ne smejo, v' perpravljene prostorne f-hrambe prenesó, in se blato od stariga leshifha sunej stanize odmete. Sperhnjeni gosénizhje ki so dober gnoj pomaranzham in zvetlizam. Korístno je tudi, ozhéjene leshifha f' pelinam pobrifati.

Hlap se mora, zhe odperte okna in dufhki nizh ne pomagajo, s' drusimi rezhmí szhíftiti.

V' ozhíshenje sraka imajo kmetje na Franzoskim in Lafhkim práv lahek perpomozhek. Zhafih namrezh zhverstiga ali fríshniga pelina na okna vtaknejo. Na Nemshkim dajo malo solitra is-hlapéti, ker ne persténim okróshniki ali tálarji v' isbi nekaj solitra poshgó. V' nekterih krajéh si pa f' kajénjem pomagajo, kar je pa bolj fhkodljivo kakor korístno. Nar boljshi poprava sdraviga sraka je pa sploh snashnost, zhe se v' vsih rezhéh obváruje.

Popolnoma fkufhen perpomozhek, hlap zhíftiti, je tudi ta sméf:

a) Slanótno apno (*oxydirter salzsaurer Kalk*) in

b) shvepléno-kifla erufól (*übersaures schwefelsaures Kali*).

Te dve shtupi se posebej v' dveh dobro samafhenih fklénizah (ali flafhah) vlage in svitlobe obvárujete, in kadar je treba, se po primeri velikosti stanize ena ali dve shlizi od slednje shtupe vsamete, v' ravnim toríli ali na lesnim okróshniki f' stekléno, to je gláshevnato, ali pa leseno palizhizo dobro premeshate, in s' malo vodé v' kafho smánete, is ktere po tem zhist, nevidin hlap puhti.

To se vé, de okna in vrata ob zhasi kajenja morajo saperte biti; opómniti je pa she tudi, zhe bi hlapenje presgodej imelo nehati, de se mora is vsake fklénize she malo shtupe perdjati. Ko pol ure ali ena ura pretezhe, se sa majhin zhas okna odpró.

To kajenje bolj szhifti srak, kot vsaka druga poskufhnja, in take she perpravljene shtupe se per méftnim sdravílarji gosp. Joanu Sajler v' Gradzi, sa ofemkratno pokajenje, po 26 krajzarjev dobé.

I. Od potrebniga prostora.

K' svilo-reji potrební proftor se mora po primeri rastva sviloprejk rasfhirjati. Po ftorjenih fkufhnjah je treba 20,000 sviloprejkam proti konzu perve starosti 5 □ zhevljev, v' drugi starosti 10 □ zhevljev, v' tretji 25 □ zhevljev, v' zheterti 55 □ zhevljev in v' peti 120 □ zhevljev.

,Sploh ima pa flehern gledati, de imajo zhervizhi smirej toliko prostora, de se prevezh ne kopizhijo, ker se fizer lahko sami pokvárijo in bolesni med njimi vstanejo.

K. Od potrebne toplote.

K' nagli in dobri téknošti sviloprejk je tudi práv koristno, de se jim vun in vun sa potrebno toploto fkerbí. Ta je pa po fkušnjuh Monashkih svilo-rejnikov v' prvi starosti 19. stopnja, v' drugi od 18. do 19., v' tretji od 17. do 18., v' zheterti od 16. do 17. in v' peti od 16. do pol 17. stopnje po Romirjevo.

V' Grajski bolnifh nizi je bila ob isvalitvi zhervizhev rastézha toplota od 16. do 19. stopnje, v' naslednjih starostih pak smiraj enaka toplota okoli 16. stopinje.

Perstavljena tabla pokashe pregled, koliko prostora, toplote in pizhe je slednjo starost gofenizam treba, in tudi opombe nasnáni, kakó se ima s' njimi ravnati.

L. Perprava k' sapréji goséniz.

,Sviloprejke popolno starost dofeshejo in so k' sapreji godne, zhe se fkorej fkos-nje vidi, zhe vrat na kvishko ftegujejo, zhe na kràj hrambe lesejo in se le na kvishko spénjajo. Rische (*Ringe*) na zhervizhah sginejo, in njih trupla

nékako mehke postanejo. Kadar se te snamnja perkashejo, se morajo perprave k' sapreji narediti. V' to se vsamejo po navadi dobro posufhene, od perja ozhéjene bresove fhibize ali pa od kakiga drusiga germizha, in se v' butarize poveshajo, h' katerim se posode pernesó, ki so godne gofenize v' njih. Zhervizhi po tem na-nje slesejo in si nar sgorej prostor k' sapreji sberó.

Lenim gofenizam se pa f' tem pomaga, de se k' tim butarizam poloshé, ali pa bliso debelih óblaniz pernesó, med katerimi se posebno rade vpredejo, kar v' Grajski bolnifhnizi storjena skufhnja uzhi. Per sapreji se mora tistim zhervizhem, ki s'he jedó, nar boljshi perje dajati. Po tem, ko se vsi vpredejo, se prasne leshísha odnesó in v' drusim hrami ozhédijo.

Kadar se vidi, de gofenize mreno okoli sebe predejo, ki se ji kúnadrafta svila (*Flockseide*) pravi, se smé vezh sape v' isbo puftiti, pa vunder ne de bi se smrasilo. Ko je mréniza she narejena, se zhervizhi v' polzhetertim dnévi popolnoma sapredejo. Gofenize se takó v' meshizhe spremeníjo, ki so jajzu podobni. She le sedmi ali osmi dan se smejo meshizhi smed fhib ali óblaniz vseti, tode se mora varno s' njimi ravnati.

Kúnadrafta svila okoli meshizhev se mora fkerbno nabirati in dobro s- hraniti, ker se tudi na pródaj pernese.

Nabrani mefhizhi se imajo prez pomoriti in prodati, ker so po tem menj tehtni, zhe so dolgo s-hranjeni. Mefhizhi se po svoji barvi raslozhijo v' béle, rumenkljate in selenkaste, tode beli so sa kupzhijo nar boljshi.

M. Daljna perprava s' mefhizhi.

Tisti mefhizhi, ki so v' sarod svilne reje namenjeni, se morajo smed unih odlozhiti, ki imajo na prodaj biti. Ena sviloprejka sleshe vezhi del 400 do 510 jajzhiz. De se en lot ali 20,000 jajzhiz dobí, je okoli 60 parov metu-ljev ali 120 mefhizhev treba. V' to se imajo nar boljshi sbrati, ki so namrezh rumeni kot flama in nar terfhi, in ki imajo nar tanji svilo okoli febe. Per nar boljsh se vidi po fredí vtif-njen kroglješ, perstanu podoben. Pa so tudi le frednje velikosti. Kdor pa zhè belo svilo do-biti, se vé, de si mora v' to le bele mefhi-zhe sbrati.

Ima li mefhizhek metulja ali metuljko, ni nizm gotovih snaminj; tode vunder fkušnija uzhi, de ima mefhizhek, ki je na eni ali obéh stranéh oster in na fredí vtifnjen, metulja v' febi, okróglifhi, vezhi in v' fredí malo ali zlò nizm potlazheni pa metuljko. Tile v' feme na-menjeni mefhizhi se morajo od kúnadrafte svile in druge shlese dobro ozhéditi, de jih metu-

Iji bres sadershka lahko prejedó; ti mefhizhi se satorej posebej kam poloshé. Vsi drugi mefhizhi se pa vsmèrtijo, to je metulji, ki se imajo v' mefhizhih is zhervizhev isrediti in spremeniti, se morajo koj v' káli samoriti in pokonzhati, ker metulj, kadar mefhizh isgrise, svilo rasdere in smede, takó de se ti mefhizhi ne v' navadno, ampak le v' sadnjo svilo porábijo ali ponuzajo; sató se tudi ti mefhizhi, ki imajo le sadnjo svilo, posebej od unih prodajajo, ki imajo kúnadrafto svilo. Sledenj mefhizh ima le eno famo nit, ktera je okoli 900 do 1200 zhevljev dolga, in se ob svojim zhafi na motovilo premóta.

Mertvenje je tehtno delo, ki se mora na tanko spolniti, de se mefhizhi, f' kterimi se po svilaríjah kupzhuje, ne fkasé. Mertvenje je trojno: Pervo, na Lashkim navadno, v' tem obstoí, de se mefhizhi ob vrozhih dneh 25. stopnje od defetih sjutraj do fhtirih popoldan, tri dni sapóred na svitlo solnze postavijo, in takó gosenize v' njih gotovo poginejo. Drugo mertvenje, na Franzoskim v' navadi, se sgodí, zhe se mefhizhi v' vrézhe ali shakelj pomezhejo in v' pezh denejo, v' kteri se je ravno kruh pékel, in ki je gorkota she na 25. stopnji. Pezh se nató saprè, vrézhe pa se mora vezhkrat oberniti, in v' fhtirih urah je mertvenje dokonzhano. Tretje se pa stori f' kot-

lam, tri zheterti s' vodó napolnjenim. Kadar krop v' njem she vrè, se lesén krish nad-nj poloshí, in zhedin jerbas s' mefhizhi napolnjen na-nj postavi, ki je s' dvéma ali trémi volnénimi rutami sagernjen, de hlap vse mefhizhe prevsame. To se vé, de se pod kotlam smirej mora kuriti, sató de krop v' eno mero vrè. V' treh urah je mertvenje per kraji. De se pa tega preprizhafh, eniga nar sgornjishih mefhizhev preréshi. Jerbas po tem na mirin kraj postavi, in ga en dan nepremíkama tam pústi, de se mefhizhi, med tem opravljanjem omezheni, sopet sterdiyo. Perhodnji dan jerbas isprasni, mefhizhe néfi v' zhedno, varno hrambo, in jih pred ko je mogozhe prodáj, kar je bilo she sgorej rezheno. Takóle se dela s' mefhizhi, dokler se vfi ne pomoré. V' Grajski bolnifhnizi je bilo drugo mertvenje s' dobrim naflédkam poskufheno.

Mertvenje se ima pred dvanajstim dnevam od dneva isobráshenih mefhizhev sgoditi; ker dvanajsti dan gófenize v' mefhizhah sazhnó svojo notranjo pájzhevno f' flino mozhiti, in se perpravljajo v' metulje spremenjene is njih slesti.

N. Od mefhizhev v' sarod namenjenih.

Tisti mefhizhi, ki so v' sarod odlozheni, se na rasgernjen papir na miso poloshé. To-

plota mora biti okoli 15. do 18. stopnje. Ako je srak vlashin, se mora sa subiga in zhistiga fkerbeti. Od dokonzhane sapreje do tistiga zhasa, kadar metulji islesejo, pretezhe 12, 16 do 20 dni po rásnosti toplote. Zhas, ko imajo metulji she islesti, se sposná, zhe meshizhi sunej mokrotni postanejo in se gibati sazhnó. Ob tem zhasi naj se le toliko svitlobe pustí, kolikor jé je treba, de se rezhí raslozhijo. Metulji vezhi del perve tri ure po solnzhnim ishodi meshizhe prederó.

O. Od metuljev.

Metulj is meshizha sletévshi nema drusiga namena, kakor bersh se sperjéti, sarediti se in nató poginiti. Metulj se po tem raslozhi od metuljke, de koj, ko se is meshizha smusne, perutnize majè in de je manji memj metuljke. To ferfranje takó dolgo terpí, dokler ne dobi metuljke in se s' njo ne sdrushi. Metuljka pak je debélifhi, in f' perutami po redkim in malo saferzhí. De se pa prez s' meshizhi ne sdrushijo, se ubrani, zhe se metulji f' persti sa obé peruti mehko primejo, in se na rasgernjeno platno ali papir poloshé. Ako so se pa she kateri sprijéli, se metulj in metuljka f' persti poprimeta in preneseta. Dobro je, zhe se meshizhi, v' kterih so metulji

in metuljke, po rezhenim snamnji she prej odlozhijo, de se sprim bolj varno napeljuje. Is tega ta prid isvira, de se lahko vse opási, in de se metulji, ki so se she sferjeli, odnesó; po tem, de se tisti, ki se she ne rosijo, delj zhasa na prejšnim prostori pusté, de imajo zhas, nekaj svoje mokrote f' perstjó smeshane od sebe pufhati. Ako je prevezh metuljev, naj se na stran spravijo, de tistih ne motijo, ki se ravno rosijo. De je sprim she gotov, pokashe trepetanje metulja, zhe je she s' metuljko sdrushen. Zhes nekaj zhasa se mehko sa perutnize primejo, in se, po tem ko so odlozheni, k' metuljem enaziga spola denejo, ali se pa le metulj odnese, ki se je she srosil. Zhe po splošnim rosu she kateri metulji ostanejo, se v' majhno luknjašto fklópnizo ali fshkatlo denejo, dokler ne pride vgodna dôba k' sdrushenju.

Hlap ima zhist biti in rezheno toploto imeti, tudi staniza naj bo temna. Dalje se ima tudi na to gledati, kdaj se je sprim sazhél. Metulj mora nar menj 6 do 8 ur sdrushen biti, she le potlej ga lozhi. Ako bi pa metuljev smanjkovalo, naj pa le po 5 ur sdrusheni ostanejo, in naj se smed njih nar krepkéjšhi sberó, de se nekaj zhasa v' poprej oménjeni fklópnizi fhranijo, po tem s' devishkimi metuljkami fklenejo in takó drugo sprimejo. Metulji po navadi sjutrej ob fhestih ali sedmih is meshizhev slesejo, se

ob osmih sdrushijo, in ob dveh do štirih popoldan je sprim dokonzhan; nató se metulji od metuljk lahko lozhijo, in zhes nekaj dni poginejo, ne de bi bili kaj vshili ali kaj drusiga pozheli, kakor de so se enkrat ali dvakrat sdrushili.

P. Od metuljk, kadar jajza léshejo.

Metuljke se nekoliko odlozhene na papir ali na platno po misi rasgernjeno poloshé. Pervih 36 do 40 ur metuljka nar vezh jajz sleshe, posneji pa she le fhestino. Sploh vsaka metuljka sleshe 400 do 510 jajzhiz.

Zhiftoft sraka, toplota in temnota mora vedno sgorej opómnjena biti. V' nekterih dneih metuljka vse jajza sleshe, in 8 ali 10 dni po tem, ko jenja lezhi, pogine, pa tudi nizh ne savshije. Po permeri toplote se rumenôta jajz nar prej v' sazhernele in po tem v' fivkasto barvo spremeni; nató pa postanejo bolj rujave in v' shivo pepélaste. Jajzhiza se 15 do 20 dni takóle spreminjajo, in po tem so popolnoma godne. Zhes nékaj dni, ko so jajzhiza she pepélaste, se papir ali platno, ki je salega na njem, vsame, v' dvé, fhtiri ali ofem gubá pregne, in v' hladen, práv fuh kràj spravi, kjer toplota po léti ni nikoli nad 15. stopnjo, in po simi nikoli pod nizhlo (ali nulo). Nar boljshi je, zhe se ta papir ali platno na spletenízo poloshí, ki je pod hramb-

nim ali isbnim stropam perterjena. Po leti se vlake 14 dni mora pogledati, ako néo jajza na vlastnim kraji, ker jih mokrota pokvári. Ravno takó se imajo jajzhiza tudi prahú, mísh in podgán obvarovati.

Ako se jajzhiza v' druge kraje poshiljajo, naj se v' jeseni ali pa spomládi v' papír, ali pa, kar je she boljshi, v' terstíko (*Schilfrohr*) denejo, votla konza pak se s' zhednim platnam ovijeta in prevesheta. Ako se ima salega v' daljne kraje poslati, se pa ne vsame is papírja ali platna, ampak se v' malo meslana enake velikosti savije, vse vkup se v' shtiri gubè pregne, in svesek s' papírjem sadela, kakor navadne písmá.

V' shestih ali osmih tednih je torej zela svilna reja konzhana. Nar boljshih meshizhev ima 225 do 250, frednjih 300, slabih pa 400 do 500 en funt teshe. Dobrota in tesha meshizhev se ravná po klaji in reji gofeniz. Osem do deset funtov meshizhev da en funt svile ali shide, ,Svili, ki je okoli meshizhev, se pravi kúnadrafta svila; tista pak, ki se dobí od prejédenih meshizhev, se imenuje sadnja svila; s' obójno se posebej kupzhuje.

R. Od bolesen sviloprejk.

,Sviloprejka je práv terdna shival, bodi si she po svoji natori ali po enostávnosti svojih

udov; samóde jo zhafih takó napzhno redé, de per svoji terdni natori mora obnemágati. Oterpnjenost, ktero sviloprejke slednjo starost prestopjé, se ne smé bolesen imenovati; ta oterpnost jim je natorna in potrebna, in she le njih krepkóft pokashe, in tiste gofenize, ki tega stanú ne prestanejo, sa prejo nizh ne veljajo. Poglavitne bolesni gofeniz so téle:

1. *Debelizhnost.*

Ta je splóshin otók, ki se takrat sazhne, kadar se gofenize levé. ,Sviloprejke, ktere opade, jedó in rastejo, pa nizh vezh ne predejo; tudi so bélifhi in maštnéjshi od drusih.

2. *Sushiza ali jétika.*

Gofenize, ki jo imajo, so slabótne in njih rast je pozhafnéji kakor drusih. Jestí nehajo, postanejo mehkobne, in vezhkrat jih druge sadushé. Per tazih rejnikih, ki imajo malo umétnosti, ta bolesen veliko zhervizhev pokonzhá, slásti pred tretjim levénjem.

3. *Slaténiza.*

Ta se od debelizhnosti le po zhafi raslozhi, ob katerim se perzhne. Njen sazhetik je po zheterti starosti, kadar se gofenize she sapréjajo. Pravijo, de pride od vvlézhenja (*Infiltration*) shivívne mozhe in svilne robe. Ne de bi bili

zhervizhi godni, ampak otezhejo, in na njih se vidijo rumene maroge.

4. Oterpnina.

Zhervizhi, ki jo imajo, oterpnejo, in v' fleherni starosti poginejo, defiravno se she vpréjajo. Od konza fo ruzezhi, posnéji ba beli. Ta bolesen se po gosenizhnim poginu po njenim oterdénji in po plesnini krog njeniga trupla posná. Dolgo fo dvómíli, ali se ta bolesen nalese, ali ne; tode skufhnja je uzhila, de fo popolnoma sdrave gosenize, f' takimi smefhane, ki fo oterpnino imele, ravno to bolesen dobile. Satorej je na vsako visho treba, de se isbe, posode in orodje, kjer je kdàj gospodovala, práv ozhedijo, in de se take gosenize od drusih popolno lózhijo.

Memo tih poglavitnih bolesen fo pa she druge, od kterih flabo rejene gosenize poginejo. Kadar se zhaf sapreje perblishuje, se sagledajo zhervizhi, ki se fkorej fkos-nje vidi, in fo torej polni vodé. Ti se ne sapredejo, ampak kmalo poginejo. Imenujejo se presrázhne gosénize (*klare Würmer*). Nekteri zhervizhi se pa dershé, kakor bi ne imeli perpravljéniga prostora saprejo, ali pa jim vreme dobro ne dé. Takó oflabé, svilna roba se v' njih sgoftí, ter fo kmalo mertvi, sapredejo se pa ne. Tém se pravi kratke gosenize. Kakor hitro ktero ugledash, jo prezh vsemi, ali pa jo déni v' drugo

isbo, de se njih sapreja speshí in se takó vsaj debélifhi svila dobi.

Zhafih se sagledajo gofenize, ki so mertve, defí se ne sdejo, ker so v' tem stani na vides fhe zhverfte in sdrave, ako se poshlatajo, so pa mehke. Té se mehkومتve imenujejo.

Kdor se s' gofénizhjo reje slò pezhá, mu vsi ti gnjilóbní, flabi in bolní zhervizhi neso kaj mar, ampak jih odvershe; nekteri jih pa od drusih lozhene osdravljajo, de bi kaj dobizhka od njih imeli, slásti od gnjilóbnih zhervizhev. Ref je, de so vse té bolesni nasledki sadufheniga hlapénja, ali pa preobilne, prepizhle, flabe, prafhne, mokre, fnetjáve klaje, ali pa v' némar pufhene toplote, ali napósled nezhedne reje. Ako se tedaj per svilo-reji vse srédama stori, se ni nobene bolesni bati, kar je per vsih shivalih gotova refniza.

Prepitane gofenize se osdravijo, predin se jih debelizhnoft lóti, zhe se od drusih lozhijo in f' permero pitajo. Pomanjkanje klaje, kar se vezhi del med tretjo starostjo in posneji sgodi, ker takrat gofenize slò shró, in se zhlovek v' odméri perja lahko urajta, kaj pa dè, se ne more drugazhi odverniti, de se nekaj zhervizhev poginiti pufí. Sa slaténizo in druge bolesni pa ni drusiga sdravila, kakor lozhenje bolnih od sdravih, de se vsaj ti otmejo in bolesni ne nalesejo.

Is skufhnje se fhe lahko perštavi, de se per vezhletni svilni reji v'hrami Monafhke kmetíjske drushbe med gofénizami nikoli néfo bolesni perkasale, in de jih smed tífuzh (ali tavshent) fhe dvajset ni konez vselo, defiravno néfo nizh posebne reje imele; tode sa snashnost se je vedno fkerbelo.

S. Od sovrashnikov sviloprejk in mefhizhev.

Sovrashniki ali ropne ptize sviloprejk so vrabzi, lástovke, táfhize, feníze in tákile ptizhi. Torej se mora varovati, de per odpertih oknih v' stanizo ne perleté. Ravno takó posheljivo kure preshé na gofenize, satorej se mora pásiti, de fkosi odperte duri v'hram ne pridejo. Nevarne so jim tudi domazhe in poljske míshi, podgane, podláfize in kúfharji, pa tudi mravlje in pajki. Pajki jih fhe nar bolj pokvárijo. Gofenizam se sa herbet ufédejo in jih smertno pízhijo, kakor bi jih savídili, de sviloprejke bolj prefti snajo mem njih. Vse pajzhevne se imajo odmésti in drugi nasprotniki odvrázhati, kar je pa refnizhno velika teshava. Nekteri so tudi gremenje in blifkanje sovrashnikam perfhévali, tode práv po krivizi. To jim nizh ne fhkoduje, in savoljo tega ni treba nobenih fkerbí. Mefhizhem, ki so dolgo posebno v' sapertih isbah

f-hranjeni, so nekakšni mólji sovrashni, ki jih na vsih stranéh prejedó, takó de mešhizhile sa sadnjo svilo she kaj veljajo, zhafi pa zló sa nizh néso. V' Grajski bolnišhnizi je po storjeni skufhnji svilo-reje smed 30,000 gofenizle 137 konez vselo; nekaj jih je poginilo, ki so s' políz popadale, nekaj pak jih je bilo od néke steníze pomorjenih, ki je bila v' isbo perlesla, satorej se imajo tudi steníze nar nevarnišhim sovrashnikam sviloprejk peršhteti.

T. Od zhlovešhkih bolesen po svilni reji.

Nekteri nasprotniki svilne reje so djali, de je zhlovekovimu sdravju soperna. To je pazh gotova predsoja. „She nikómur zló nizh ni shkodovala.

„Smefhnošt té misli ozhitno pokashe rasšhírenjena svilo-reja po Franzoskím in Lafshkim, in tudi skufhnja v' Grajski bolnišhnizi, kjer so to opravilo boléhavzi, s' rasnimi flabóštimi obdani, bres vse shkóde sa svoje sdravje ofkerbovali.

P E R S T A V E K.

Od mŕvine reje.

Defiravno reja murve, kakor sadniga drevesa, po pravim k' uku sadne reje gré, je vunder potrebno, ker dofléj murv v' shivesh sviloprejk fhe nizh drusiga ni nadomeftilo, de se nauku od svilne reje tudi nektele kratke opómbe od pomnoshenja in rédniga rejenja k' svilni reji potrebnih murv perstavijo.

a. Od murv sploh.

Bela murva je sa svilno rejo nar boljſhi. Hitrejſhi rafte kot zherna, 15 do 20 dni poprej perje sredi, in njeno perje je mézhji in tézhniſhi sa gofenize, f' zhimur se tudi svila sboljſha. Drevesa s' velikim, ſhirokim perjem fo boljſhi od tiſtih s' majhnim, sobátim perjem. Murve morajo biti, ako je mogozhe, v' ſolnzhnim in savétnim kraji. Bela murva nar bolj rafte v' hladni, rodovitni peſhénizi; pa tudi apnéna in peſhéna iloviza ji dobro dé; preláſta meſína ali mozhérna perſt ji je pa ſhkodljiva.

Mlade in ſhibke murve po nozhi rade poſébejo. Mlado drévjizhe fe smerslíni ubrani, zhe fe mu flamnat nadſtréfhek na ſhtiri kóle naredí,

ali pa zhe se kvar ali fhkoda ivja f' poshkropljenjem drevja po merslih nozhéh savrázha.

b. *Od sarejénja murv.*

Murve se saredé 1) is fémen, 2) is korenin-nih mladík, 3) is grebeníz in 4) is fajeníz.

1) Is fémen.

V' sarod godno feme se le od drevéf dobí, ki fo popolnoma sdrave in ne prestare. Od drevéf v' to odlozhenih se tisto leto ne smé perje ofmukati. Ako fadjé v' fredí ali h' konzú polétja famo s' murv popáda, je tudi feme popolno sre-lo in se ima nabírati. Te nabrane jagode se ver-shejo v' pofodo s' vodó napolnjeno, in se s' ro-kami smezhkajo, takó de se serna lepó ozhédijo, in po tem se voda odlije. Voda se takó dolgo perliva, dokler se vse jagode ne smezhkajo in serna ne ozhédijo. Té se po tem na rjuho polo-shé, de se na srazhnim ali ljuftnim kraji posu-fhijo. Po svoji natori bi se serna koj na perprav-ljeno leho imele vsejati. Tode gotovshi je, zhe se savoljo vezhkratne hude letine in pogoft-ne nagle sime fétev fhe le spomládi sazgne. Sa-torej se serna f' fuhim peskam smeshajo in v' hladnim, fuhim kraji hranijo, kateri je v' savétji. Na en lot se fhteje okoli 9600 do 10,000 sern.

Per sétvi se ima gledati, de se mladi fémen-zi v' taki kraj ne vsejejo, kjer bi lahko posebli.

Torej je nar boljše, de je fétev proti konzu maliga travna.

V' fétev odlozhena leha se móra, ako je mogozhe, she pred simo, ali vsaj dva ali tri tedne pred fétvijo globoko prekopati, sató de semlja samore dobro premersniti. Kadar se fetev blisha, se semlja sopet prekoplje, se prez ogrebe in v' 4 ali 5 zhevljev shiroke gredíze rasdelí, na kterih se s' matízhizo poleg motosa dva palza globoke brasde, 6 do 8 palzov nárasen naredijo. Sémena se morajo dva dnéva pred fétvijo v' vodi namákati, po tem se prevósa ali tenek motosez fkos-njo potegne, de sémena na njem obvijijo; nató se ta f' sémeni natréfeni motósez v' brasdo poloshí in s' rasorano perstjó sagerne, v' lahki semlji dva palza, v' teshki pa le en palz debelo.

Kdor pa tega nozhe s' motósam opravljati, naj namozhene sémena spet pofufhí, f' persti v' brasdo vseje in jih sakrije, kakor je bilo opomnjeno. Pervo ravnanje je pa boljshí od drusiga, ker se serniza ne vsejejo pregostó, ampak bolj enákshno. Zhe je ob fétvi ali posneji sufha, se mora sémna leha koj po fetvi nekaj dni polijati, de rajshí klije. Ako je seme dobro, mora v' dvanajstih dnéh she pogánjati. Zhe se ravno to vezh dni posneji sgodí, nizh ne dé. Sadesh se perkashe s' dvema okroglima sémnima platízama. Plevél se ima smed fetve trébiti, de jé ne sato-

pí, in braniti se mora ponozhni smerslini, ktera je v' stani, nesakrite fádeshi eno nozh vse pokonzhati.

Dobro branilo soper to je, zhe se fémne gredíze s' jelovimi ali drusimi góštimi vejami obloshé.

Sa kmetíjstvo in slásti sa fadno rejo práv saflushni gospod Ferinfhki fajmashter na ,Shtajerfkim, Mihael Pirvipfel, so se per múrvini reji is fémnen po naslednji vishi ravnali, po kateri so na lehi, pet feshnjev dolgi in fhtiri zhevlje fhtiroki, v' fhtirih verstah 500 lepó sráfshenih murv dobili.

V' leti 1825 so v' jeseni is Vogerfkiga prejetó belo múrvino seme v' lepo obdelano grédo v' fhtirih verstah dva palza globoko vsejali, s' drobno rasméto perstjó posuli, s' grabljami poravnali in nesakrito po simi pustili. ,Spomládi v' leti 1826, ko je murvino seme jelo kliti, so leho ukasali opleti in s' rokó plevél istrébiti (sa to delo je pa treba umniga zhloveka, ker so murvini fádeshi takó majhni, de bi jih kmalo kdo sa plevél imel in isroval). Leho so rekli zelo poletje pleti, kadar koli se je kàj plevéla perkasalo, in vezhkrat tudi s' vodó politi; takó je spet zhes simo oftalo. V' leti 1827 so fádeshi tóliko sraftli, de se jih je vezh kot 200 v' drevno fholo presadilo. Presajénzi so v' svoji rafti saftali, uni v' femni gredizi pa so se lepó

vasráfháli, vèliko, seleno in takó maſtno in redívno perje gnali, de ſo goſpod fajmaſhter f' ſholiſkim uzhenikam in s' otrózi ſvilno rejo ſhe lahko perzheli in nekaj ſvile perđobili.

2) Is korenínnih mladík.

Ako ſe tri-ali ſhtirletne dreveſza, ki no- zhejo práv na kvíſhko raſti, pol zhevſlja viſo- ko nad ſemljo odreſhejo, ſraſtejo koreninne mladike, ki ſe jih po ſhtiri ali po ſheſt is ſem- lje ob ſtarim debli perkáſhe. „Szhafama koreni- ne ſhenó. De ſe poprej vkorenínijo, v' fredí poletja per obdelovanji gredíz s' matiko od obéh ſtraní k' deblam perſtí nagrèbi, de ſe pol zhev- lja viſoko f' perſtjó ſaſujejo, in ob ſuſhi jim pridno perlivaj; po takim ſe marfikdaj ſhe pri- hodno pomlad dobro vkoreninjene mladike od ſtarih débel f' pridam odvſamejo. Ako ſe ſhe le zhes dve léti odlozhijo, ſe pa ſhe terdnejí in lepſhi débelza ſredé. In zhe ſe to ſgodí, ſe vſe debla iſkopljejo, koreninni odráſtljeji od ſtariga debla varno odreſhejo ali odlomijo, in zhe ſo debla ſhe dobre, jih ſpet vſádi, zhe ne, jih pa odverſi.

Odlozheno koreninno berſtje ſe ima obre- ſati, in kakor s' dve-ali triletnimi ſémnimi ſa- deſhi s' njim ravnati, in v' marfikak namèn oberniti. Gotovo je, de ſe f' temi koreninnimi odráſtljeji murve slò ſaredijo.

3) Is grebeníz.

V' obiln sarod murv perpomorejo tudi grebenize, ako se spomládi, kadar she drevje muševno perhaja, od niskih débel veje v' semljo sagrebejo, ali mlade, fhibke, lepó rasrafhene debla k' tlam perpognejo, f' kaveljni dobro perterdijo, in po tem veje v' perpravljeno semljo poloshé in tudi f' kaveljni saterdijo; ali pa se nalafh vezh débelz na kako leho po strani, ne pa ravno, vfadí, de se loshe in bres nevarnosti, odlomiti se, perpognejo, in vse vejize, kakor je bilo rezhenó, se v' semljo poloshé. Kadar té v' semljo sagrebene veje she korenine shenó, kar se vezhkrat she ob léti sgodí, se v' jeseni ali spomládi od debla odreshejo in varno is semlje iskopljejo, de se koreninize ne utergajo, in po tem se s' njimi ravná, kakor f' triletnimi fémenzi.

4) Is fajeníz.

V' to se vsamejo vse perpravne, dveletne veje, ki f' podkléstenjem visokih débel prezh odleté; ali pa se vsamejo od srafhenih, sdravih débel, ali pa enoletne mladike, samóde se jim nekoliko dveletniga lesá puští. Te se do enake velikosti 10 do 12 palzov odreshejo, f' fadílám ali fadívnim lesám na perpravljeno gredizo po motosi tri palze vsakšebi takó globoko v' semljo vtaknejo, de vejiza le dva palza ali s' dvema

popkama is një molí, in f' fadílami se perft okoli nje potlazhi. Ko je to ftorjeno, se ji dobro perlije in grediza poravná. Na léhizo, ki ima fhtiri zhevlje po fhirjavi, se fhtiri verfte safadíjo.

Po tih fhtirih vishah se bele murve sredijo in pomnoshijo; tode k' srejenju terdnih, lepíh in vífokih drevéf je perva nar boljshi, ker po drugih vezhi del le pertlikovzi sraстеjo. Pa tudi ti se samorejo v' vélik prid oberniti.

d. *Od safajénja murv.*

Ako hozhefh s' murvami velike safáde narediti, jih lahko na dvojno visho safadísh:

1. de pertlikovze, ali pa
2. de vífoko drevje sredísh.

1. Zhe vert f' pertlikovzi safadísh, ti bo ta prid perneflo, de bofh murvino perje kmalo samogel íviloprejkam v' pizho dajati, ker se taki germizhi prej obraстеjo in perje radé, kakor vífoko drevje. V' to se vsamejo tri-ali fhtiriletne débelza, ali take, ki v' vífoko drevje néso perpravne, se po tem, ko se jim veje in korenine spodreshejo, tri zhevlje nárasen vfadé, in naj se vífhe ne pufté rafti, kot 5 ali 6 zhevljev od tál. Perve dve léti se njih perje fhe ne smé v' klajo jemati, ampak se mora per miri puftiti, v' tem se ima pa mladizhje zhísto oplévati in ob fufhi pridno polivati. Vfahnjene mladike spomladi s' ostrimi fhkarjami do seleniga lesá perréshi,

in glej, de bofh pertlikovzam fzhasama s' vfako-
letnim obresovanjem kako lizhno podobo dal.

Tretje poletje se pa perje sviloprejkam v'
shivesh she lahko obterga. Taki murvini germi-
zhi pa tudi vertam, travnikam in drusimu polju
dobro streshejo, in doflejshne nekoriftne ograje,
glogje, ternolje, zhefminje, kopinje i. t. d. na-
domestijo; pa se mora gledati, de se v' pravi
kraj in v' táko perft vfadé, ki se jim nar bolj
perleshe, kakor je bilo she od konza opomnjeno.

2. Ako pa hozhefh is murv vifoko drevje
srediti, to lahko mnogotérama storísh, v' red-
nih ali povóljnih rasdelkih jih safádi, ali pa med
pertlikovze. Na vfako visho pa morajo vfaj 18,
20 do 25 zhevljev narasen biti, de se drevesa
po vfih stranéh samorejo rasfhirjati, in pa de
se semlja fhe káko drugazhi v' prid oberne, ker
se is fkufhnje vé, de senza murv pod njimi ra-
stózhó póljshino in povertíno nizh ne pofhko-
duje.

Pred safajenjem, bodi fi po pervi ali drugi
vishi, se ima fhe poglavitno delo opraviti, nam-
rezh semlja prekopati. To se móra fhe pred si-
mo storiti, ne le savoljo poprej rezheniga vsro-
ka (ali urshoha), ampak slásti sató, de se obde-
lana semlja pred simo fhe feséde.

V' take kraje, kjer ni dovòlj perftí, se je
mora vfaj toliko perfsuti, de je tri zhevlje vifhi,
ker v' plitvi perfti drevje ne tékne, in se kmalo
ufufhi.

e. *Od ohrambe in daljne reje murv.*

Perve leta, ko perje ras drevje jemlješh, morash per obresovanji slò varin biti, slásti imash per kléstenji gledati, de se veje srédama rasdelé, in s' enakim rasdeljenjem foká tudi popolna enakost po vseh stranéh drevesa napravi. Satorej morash po nabiranji perja 1) murve od fuhih in s' obiranjem pokvárjenih véj sprostiti; 2) mladike, ki prekesno rastejo, odresati; 3) tiste, ki prenaglo rastejo, vstaviti, ali jih perfiliti, de se skrivíjo, sató de se fok malo utezhe; 4) ubraniti, de se drevje nesmerno kvíshko ne narasha in rasprostíra; 5) tiste veje perkrajshati, ki drevne verhe v' rasti mudíjo, ali pa, ki prevezh po strani vífé; napósled 6) tiste veje, ki se s' obiranjem perja is natorne leshe spravijo, sopet nasaj poriniti. Vse drugo je pa ravno takó, kakor per kléstenji drusiga sadniga drevja.

f. *Od koríftniga smukanja murv.*

K' dobri ohrambi murvinih drevés in germizhev pa posebno s'he gré umno smukanje. Nabiranje perja se ima s' veliko varnostjo s'goditi, de se drevje prevezh ne pokvári, ker jih natora sama k' temu posilnimu odlistanju ni odlozhila.

Per tim obiranji je práv potrebno, de se od drevja zlò vse perje osmuka; zhe se pa na kterih vejah kaj perja pufti, to ves shivitni fok

na-se vlezhe, ofmukanim vejam ga pa smanjkuje. Nar prej se morajo germizhi, po tem pa mlade murvine drevéza ofmukati; takó spet zhaf dobijo, novo perje srediti, kar se kmalo sgoti, perje starjiga drevja pa debélifhi postane in bolj dosóri, ter je potlej nar boljshi sa odrashene gofenize.

,Smukanje se ima fhe le sazheti, kadar she rofa sgine, in se mora konzhati, predin je folnze v' satóni. Kadar drevó musafh, morafh veje s'rokó navsgòr fmukati, pa dobro glej, de popkov ali pa jagod seboj ne potegnefh. Loshe bi bilo fizer, po nasprotni vishi, to je, navsdòl perje obtergovati; pa po takim bi tudi drevne popke omusal.

Tudi se ne fimé na mlade drevéza plesati, ki imajo fhe flabe veje in se lahko ulomijo. Boljshi je, v' perstavljeni tabli nazhèrtano grédno famokólnizo v' to si narediti.

Ta famokólniza obstóji is dveh delov: prvi je prava famokólniza, ki ima 7 ali 8 zhevljev dolge in ravne stranize, spredej malo nad kolefam molézhe in spodej f' fhtirimi klini fklenjene. Drugi del je pa gréd (ali lojtra). Ta je 6 zhevljev dolga in f' zhetertim klinam famokólnize s' njo fklenjena. ,S' to en fam zhlovek vezh vrézh ali shakljev perja lahko svósi. Ako se ta famokólniza le na pol narasen dene, se naredí dvojna gred, ki se per smukanji mla-

dih drevész rábi ali nuza, na ktere se gred ne smé naflanjati. Ako se pa samokolniza vša rastegne, se pa 12 ali 13 zhevljev dolga gred naredí. Shelesni sobjé spodej pa v' to flushijo, de se gred v' semljo vtakne in de terdno stoji. Ta samokolniza se tudi per drusim sadnim drevji lahko rábi.

Vrészhe sa nabiranje listja mora per verhi obrózh imeti, de napéto oftane. Tudi kaveljna je treba, de se vrészhe na vejo obéfi. Ravno takó se ima fkerbeti, de perje na tla ne letí, ali pa de se is vrész na tla ne isfuje, sláfti zhe fo umasane in prafhne. Ako se listje v' samokolnizah vósi, se mora sagerniti, de ga solnze ne opári. Perje s' néko shilavo, kléjasto robo, ki se medena rosa ali medeni pot ime nuje, osmoljeno je zhervizhem fhkodljivo. Táko perje se le v' nar vezhi fili terga, in se mora, predin se sviloprejkam da, dobro isprati in posufhiti. Snetjavo perje pa gosenzam nizh ne fhkoduje, ker she fame le tisto fnedó, kar je sdraviga per njem. Ker je pa tudi treba, de se vun in vun suho perje dobiva, in je vezhkrat dolgo deshévje, je dobro tudi sa perhránjevze fkerbeti, to je, sa takfhne drevesa, ki desh do njih ne more. Ako pa deshevje predolgo terpí, in se torej mokro perje mora tergati, se tudi to lahko posufhí. V' suhi staniziga na zhedno rjuho kúpama vsípaj, s' grabljami

ali vilami obrazhaj, rjuho s' obéma konzama pretréfaj, ter bo perje kmalo fuho. Prashno perje pa morash f' zhedno ruto otreti.

*g. Od murvinih fovrashnikov in
brambe soper njih.*

Nar vezhi fovrashniki fo murvam sajzi, sverí in mífhi. Satorej je dobro, na takih nevarnih krajéh drevesa pred simo f' flamo, terstjem ali bizhjem prevesati, in to obesilo takó dolgo puftiti, de se nizm vezh ni bati. Soper mífhi se pa morajo navadne branila rábiti. Ako se pa per vfi varnosti murve vunder pokvárijo, po mífhih, sajzih, sverini, tozhi, ali pa f' prefilnim smukanjem perja, de se drevna kosha ali pa veje poshkodujejo, take rane práv dobro samashi s' naslednjim masilam, in jih f' ftaro platnino obeshi, zhe fo velike, ali zhe kosha vsksebi reshi. To Forsifhko dobro drevno masilo obstojí is 16 delov kravjeka, 8 delov fuhiga apna od ftariga sidovja, 8 delov pepela, in is 1 dela svisha ali vodniga peska. Kar e fuhiga, se mora fkosi tenko is svila ali dratú narejeno fito presejati. Po tem se vse vkupej v gofto masho práv dobro sméfi. Namesti kravjeka se tudi volovja krí, in namesti apna suha kréda vsame. Ko se ta kléj na pokvarjeni del tenko namashe, se poverfhina s' néko fhtupo, ki is 6 delov pepela in is 1 dela foshganih

košti ali pa is kréde obstoji, práv gladko obdergne. To masanje se pa mora ob fuhim vremeni sgoditi, de se kléj (ali masha) hitro posufhi, in zhes rano skorja naredi. Ker dolgo ne obstane, ga vselej le toliko perpravi, kar ti ga je treba; ako ga pa hozhefh perhraniti, ga morafh f' szavnizo politi. Forsit je s' njim, takó rekozh, zhudeshe delal, ker je vse pokvarjene drevesa ali fadeshe bres drusiga truda s' njim szélil. Pa je bil tudi sa to snajdenje od Anglefhkiga kralja posebno obdarován.

P r e g l e d

reje fviloprejk od njih isléshbe do sapreje, sa 20,000 jajzhiz prevdarjen.

Starost in dnévi	Potrebni prostor sa fviloprejke	Toplotne stopnje po Romirjevo	Tesha listja
1. starost, 5 dni	5 □zhevljev	19	5 funtov
2. starost, 4 dni	10 □zhevljev	18 do 19	15 funtov
3. starost, 6 dni	33 □zhevljev	17 do 18	46 funtov
4. starost, 7 dni	55 □zhevljev	16 do 17	139 funtov
5. starost, 10 dni	120 □zhevljev	16 do 16 1/2	795 funtov
fploshni snések 32 dni			fploshni snések 10 zentov.

Kratke opómbc.

Sa fviloprejke se morajo po dnevi in po nôzhi, torej v' 24 urah, fhtirje klajni zhafi odlozhiti; in fizer ima prvo kermljenje (ali pitanje) biti sjutra ob fhtirih, drugo ob defetih dopoldan, tretje popoldan ob fhtirih, in zheterto svezher ob defetih.

Kadar se jim vnovizh gré klast, mora prejshno perje vse snedeno biti. Med klajnimi zhafi se jim pa ravno takó po potrebi lahko kaj pizhe vershe.

Gofenize v' prvi in drugi starosti tretji dan, v' tretji in zheterti pa peti dan oterpnejo, ob katerim zhafi se jim ima po permeri fhtevila oterpnjenih zhervizhev toliko menj perja dajati. Med to oterdóbnostjo se morajo okna in duri sapírati.

Kadar gofenize fpet oshivíjo in novo starost nastopijo, jih morash na nove leshisha prenesti in stare ozhediti. To zhéjenje se ima nar menj na vfake tri dni sgoditi.

Srak se mora sploh, kakor hitro se huda fopá-riza sazhati, v' prvih starostih vsaj enkrat, v' poslednjih pa vsaki tretji ali drugi dan fzhistiti.

Kolikor vézhi in krepkéjshi gofenize perhajajo, toliko naj toplota odjenjuje.

Nasnanjena saloga h' kermljenju potrebniga listja je na tanko po potrebi prevdarjena, pa je sadoftna, ako se gofenizam nikoli vezh ne dá, kakor ob enim klajnim zhafi snesti samorejo, in ako se jim savoljo tega v' prvih starostih listje rasreshe.

R a s l a g a

na

perstavljeni tabli nazhertaniga isobraska.

- A.* Salega svilopréjk.
- B.* ,Sviloprejke v' pervi *a*), drugi *b*), tretji *d*), zheterti *e*), peti *f*) ftarosti.
- D.* ,Sviloprejkní lév.
- E.* She vpredena gofeniza ali mefhizh s' vna-
njo prejo ali kúnadrasto svilo.
- F.* Predert mefhizh, v' kterim se neispodobljen
metulj s' gofenizhjim lévam vidi.
- G.* Predert mefhizh, v' kterim se lév ispodo-
bljeniga metulja vidi.
- H.* Mefhizh, is kteriga ravno metulj lese.
- I.* Metulj in metuljka v' sprimi.
- K.* Vélík, okrogel list, ki je boljshi mem so-
bátiga.
- L.* Grédna famokólniza sa ofmukanje murv.
- M.* Poliza, na ktero se 2 zhevlja fhiroke in 6
zhevljev dolge f' papirjem pregernjene de-
fke sa rejo sviloprejk postavijo.
-

K a s a l o.

Predgovor.

Od reje fviloprejk.

	stran
A. Od perpravnaiga kraja	5
B. Od potrebne perprave k' fvilni reji	6
D. Od praviga zhasa k' perzhetku fvilne reje	7
E. Od salege, od isleshbe fviloprejk	8
F. Od fviloprejk v' njih rasnih starostih	10
G. Oh pitanja	10
H. Od zheje leshih in sraka	12
I. Od potrebniga prostora	14
K. Od potrebne toplote	15
L. Perprava k' sapreji goseniz	15
M. Daljna perprava s' meshizhi	17
N. Od meshizhev v' sarod namenjenih	19
O. Od metuljev	20
P. Od metuljk, kadar jajza leshejo	22
R. Od bolesen fviloprejk	23
S. Od sovrashnikov fviloprejk in meshizhev	17
T. Od zhloveshkih bolesen po fvilni reji	28

Perftavek.

Od murvine reje	29
a. Od murv sploh	29
b. Od sarejenja murv	30
d. Od safajenja murv	35
e. Od ohranitve in daljne reje murv	37
f. Od koristniga smukanja murv	37
g. Od murvinih sovrashnikov in brambe soper njih	40
Pregled reje fviloprejk od njih isleshbe do sapreje, sa 20,000 jajzhiz prevdarjen	
Kratke opombe	42
Raslaga na perstavljeni tabli nazhertaniga isobraska	43

